

התנועה הלאומית היהודית המודרנית – הציונות: גורמים

א. ידע

הגורמים לצמיחתה ולהתארגנותה של התנועה הציונית

- התעוררות ספקות בפתרון האמנציפציה בשל גילויי האנטישמיות במערב ומרכז אירופה.
- החשש מאובדן הזהות היהודית בד בבד עם תהליכי החילון וההשתלבות בחברת הרוב.
- גילויי האיבה כלפי היהודים מצד השלטון והחברה במזרח אירופה.
- השפעת רעיונות הלאומיות והפעילות של התנועות הלאומיות במאה ה-19 באירופה על היהודים. ("וכי נופלים אנחנו מהם"? לצד דחיית היהודים מקבוצת ההשתייכות הלאומית).

כאשר הבשילו התנאים השונים לצמיחתה של התנועה הציונית, היא הסתייעה רבות בכמיהה ארוכת השנים של המוני בית ישראל לציון, אך אין לראות בכמיהה ארוכת השנים לציון סיבה להתעוררות הלאומיות היהודית המודרנית.

ב. מיומנויות

- ניתוח מקורות מילוליים
- ניתוח מקורות חזותיים
- הבנת נושא בהקשרו ההיסטורי הרחב
- הכללה
- מבט על
- יישום

ג. שיעורים מקוונים

שיעורים ומצגת של אילנית אזרואל כהן: חלק א' שיעור, (הקול מופיע בדקה 2:30) חלק ב'
שיעור, מצגת

ד. שאלות מתוך בחינות בגרות

לפניכם מקבץ שאלות שהופיעו בבחינות הבגרות בשנים האחרונות. ליד כל שאלה צוין סוג השאלון (רגיל, עולים חדשים), וכמובן – מועד הבחינה. הנכם מוזמנים להשתמש בשאלות אלה ולהתאימן לתלמידים:

1. שאלה מתוך בגרות שאלון 022281, קיץ תשע"ט שאלה 11 סעיף א' : שאלה זו דורשת מהתלמידים חשיבה בסדר גבוה מאחר והם צריכים להבין את המציאות ההיסטורית של התקופה, התלמיד נדרש לקשר בין המציאות לגורם לצמיחת התנועה הלאומית.

סעיף ב' : שאלה זו דורשת מהתלמידים להתמודד עם הנושא בצורה משמעותית מכיוון שהתלמידים נדרשים לראות אירוע היסטורי משתי נקודות מבט. בדרך כלל התלמידים לומדים כיצד האמנסיפציה סייעה להתעוררות התנועה הלאומית. בשאלה זו הם צריכים לבטא חשיבה מסדר גבוה ולנסות לראות את האמנסיפציה מנקודת מבט אחרת, המסבירה כיצד האמנסיפציה עיכבה את הצמיחה של התנועה הציונית. התלמידים צריכים לקשר בין נושא האמנסיפציה למציאות ההיסטורית הרחבה של היהודים בעיקר במערב/מרכז אירופה.

11. צמיחת התנועות הלאומיות

- א.** הסבר את ההשפעה של אחד מן האירועים הפוליטיים בסוף המאה ה-18 על צמיחת התנועות הלאומיות באירופה, ואת ההשפעה של תהליך התיעוש והעיור על צמיחה זו. (8 נקודות)
- ב.** הסבר כיצד מצד אחד עיכבה האמנסיפציה את צמיחת התנועה הציונית, וכיצד מצד אחר היא סייעה לצמיחתה. (7 נקודות)

2. שאלה הלקוחה ממבחן בגרות 022281 חורף תש"פ: סעיף א' : התלמידים נדרשים למזג בין שני נושאים הנלמדים בכיתה.

סעיף ב' : שאלה זו דורשת מיזוג מידע, התלמידים נדרשים 'לפתוח שתי מגירות' דהיינו לקשר בין שני נושאים שונים שנלמדו בכיתה. לצורך כך נדרשת רמת חשיבה מסדר גבוה.

12. התנועות הלאומיות והתנועה הציונית – גורמים לצמיחה ומנהיגות

- א.** הסבר גורם אחד המשותף לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה ולצמיחת התנועה הלאומית היהודית, וגורם אחד ייחודי לצמיחת התנועה הלאומית היהודית. (7 נקודות)
- ב.** הצג את המאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19, והסבר כיצד שניים מן המאפיינים האלה באו לידי ביטוי בדמותו ובדרכי פעילותו של הרצל, מנהיג התנועה הציונית. (8 נקודות)

3. שאלה מבגרות 022281 חורף תשע"ט שאלה 11 :

סעיף ב' : שאלה זו דורשת מיזוג מידע, התלמידים נדרשים 'לפתוח שתי מגירות' דהיינו לקשר בין שני נושאים שונים שנלמדו בכיתה. לצורך כך נדרשת רמת חשיבה מסדר גבוה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

3

11. הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות

- א. מדוע התעוררו התנועות הלאומיות באירופה במאה ה־19? הבא שתי סיבות. (8 נקודות)
ב. הסבר שתי סיבות ייחודיות לצמיחת התנועה הציונית בסוף המאה ה־19. (7 נקודות)

ה. הצעות למטלות המשלבות קטעי סרטים:

הגורמים לצמיחת הציונות והשפעת הלאומיות האירופית-לבגרות/ היסטורי (15:34 דקות)
<https://www.youtube.com/watch?v=Cw8ogUNMcf0>

1. השלם את הטבלה הבא:

במאה 19	במאה 18	היהודים במאה 17	
			יחס החברה הנוצרית
			תנאי חיים
			יחס לדת היהודית
			מבנה החברה

2. הסבר את המונחים: שנאת היהודים ואנטישמיות. מה ההבדל ביניהם?
3. ערוך השוואה בין היהודים במערב/מרכז אירופה לבין היהודים במזרח אירופה.
4. הצג את מאפייני האנטישמיות במערב/מרכז אירופה והצג כיצד האנטישמיות באה לידי ביטוי באזור זה.
5. במה שונה האנטישמיות במזרח אירופה מזו שבמערב אירופה. מה היו ביטוייה במזרח אירופה.
4. כיצד אנטישמיות ואכזבה מאמנציפציה הביאו להתעוררות לאומית יהודית?